

ВІДГУК

офіційного опонента к.е.н. професора

Войтовича Сергія Ярославовича

на дисертаційну роботу **Ососа Павла Анатолійовича**

на тему: «Стратегія управління економічним розвитком
фармацевтичної галузі України»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним
господарством»

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт

Останнім часом в Україні спостерігається активізація процесів реформування економічно-пріоритетних та суспільно-значимих галузей національної економіки, зокрема таких, що володіють високим рівнем потенціалу та характеризуються створенням суспільних благ, які забезпечують життєдіяльність окремої людини. Сьогодні до таких галузей національної економіки відносимо фармацевтичну галузь України із широко-розвинутою галузевою структурою, транснаціональними та світогосподарськими зв'язками, наукомісткими процесами і продуктами, потужним постійним інноваційним розвитком, величезним залученим інвестиційним капіталом та сформованими бізнес-моделями функціонування фармкомпаній; тобто галузь, яка сьогодні, без перебільшення, формує основу і забезпечує національну безпеку держави.

Цифровізація функціонування ринку та економічний розвиток фармацевтичної галузі загалом; нові виклики пандемій; масштаби світового фармвиробництва: реінжиніринг виробничої, маркетингової, науково-технічної, збутової, інноваційної і логістичної діяльності фармкомпаній створили передумови для глибоких якісних змін функціонування фармацевтичної галузі в Україні.

Зазначені вище передумови обґрунтовують потребу формування та імплементації нових засад управління економічним розвитком фармацевтичної галузі України в узагальненні теоретико-методологічного підґрунтя дослідження генези парадигм теорій та основ управління економічним розвитком фармацевтичної галузі, дослідження тенденцій розвитку фармацевтичного ринку та оцінки ефективності функціонування фармацевтичної галузі загалом, конкретизації особливостей системи функціонування фармацевтичної галузі України, обґрунтуванні ключових напрямів розвитку фармацевтичної галузі. Все це обґрунтувало актуальність теми дисертаційного дослідження Ососа П.А., визначило його основні завдання, цілі та мету.

Характеризуючи зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт, слід зазначити, що дисертаційну роботу виконано згідно плану науково-дослідних робіт ВНЗ «Національна академія управління» у рамках науково-дослідної теми «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0116U003934), де автором особисто досліджено проблемні питання щодо формування стратегії економічного розвитку фармацевтичної галузі України, обґрунтовано позитивний вплив співробітництва в рамках державно-приватного партнерства у розвитку фармацевтичної галузі в Україні.

***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і
рекомендацій сформованих у дисертації, їх достовірність, академічна
доброчинність та повнота висвітлення***

Ступінь обґрунтованості наукових положень висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження базується на використанні методології дослідження теорій, концепцій, стратегій, пропозицій та положень в сфері дослідження стратегій управління економічним розвитком фармацевтичної галузі країн. Для досягнення мети і розв'язання завдань дисертаційної роботи були використані такі методи наукового дослідження стратегічного

управління економічним розвитком фармацевтичної галузі, як: діалектичний, системний та процесний підходи, історико-логічний метод, системно-структурний аналіз економічних процесів та явищ, аналіз та синтез, індукція та дедукція, метод кількісного та якісного порівнянь, таблично-графічний метод.

Підтвердженням достовірності представлених наукових положень виступає також глибоке опрацювання автором значної інформаційної бази дослідження, яку складають монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених-управлінців з проблематики управління економічним розвитком галузей, стратегічного управління галузями; матеріали й аналітичні звіти міжнародних та вітчизняних організацій і дослідницьких агенцій; результати наукових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень України; офіційні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства охорони здоров'я України, Рахункової палати України, Аптечної професійної асоціації України, Національної служби здоров'я України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, Державної фіскальної служби України.

Порушення академічної доброчесності у дисертаційному дослідженні та представлені його результатів не виявлено, у тексті є посилання на відповідні джерела інформації та дотримано усі норми чинного законодавства про авторське право.

Результати дослідження характеризуються теоретико-методологічною та практичною цінністю. У теоретичному плані являє високий науковий інтерес сформована автором генеза теорій економічного розвитку галузі, яка передбачає дослідження положень англійської, американської, французької та австрійської наукових шкіл, сформованих на засадах капіталізму та які розкривають і розвивають положення класичної, неокласичної економічної школи, кейнсіанства, інституціоналізму, засад саморегулювання та державного регулювання економічної системи і формують концепцію «неокласичний

синтез» управління національним господарством (с.29-37).

На позитивну оцінку заслуговує авторський підхід до систематизації періодів становлення фармацевтичної галузі (параграф 1.3). Науковою цінністю характеризуються напрацювання щодо удосконалення поняття «фармацевтична галузь» яке розкриває наповнення інституціонального забезпечення фармацевтичної галузі та до якої за твердженням автора входять 6 груп суб'єктів фармацевтичної галузі, що забезпечують реалізацію усіх процесів: розробки, постачання сировини, виробництва, впровадження на ринок і збуту, кадрового забезпечення, контролю якості лікарських засобів (с. 67-68).

Новизною характеризується авторський підхід до методики аналізу та процедури реалізації маркетингового дослідження кон'юнктури фармацевтичного ринку із виокремленням номенклатурних груп фармацевтичної продукції. Практичною цінністю характеризуються результати аналізу дослідження ринку лікарських засобів за обсягами реалізації, цінами, представленням, регіональною структурою ринку, питомою часткою суб'єктів цього ринку (параграф 2.2.) та дослідження ринку іншої продукції фармацевтичного ринку: косметики, виробів медичного призначення, дитячого харчування, дезінфікуючих засобів, дієтичних харчових добавок (параграф 2.3.).

Методичною цінністю характеризується формування дисертантом стратегії економічного розвитку фармацевтичної галузі України, яка включає 5 запропонованих та обґрунтованих напрямів розвитку (с. 138-139).

Слушною є пропозиції автора щодо шляхів розвитку фармацевтичної галузі України, які передбачають адаптацію до умов ринку ЄС, врегулювання процесів просування фармацевтичної продукції та державного регулювання вітчизняного фармацевтичного ринку (с. 166).

Якість представлення матеріалів у роботі характеризується наповненням схемами, таблицями, графіками, діаграмами. супроводжується додатками, що полегшує сприйняття матеріалу. Обґрунтованість одержаних результатів

дослідження, представлених наукових положень та організаційно-методичних рекомендацій в рамках стратегії економічного розвитку фармацевтичної галузі в Україні підтверджено їх апробацією та схваленням на Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях та впровадженням у діяльність фармкомпаній. Результати дисертаційної роботи знайшли висвітлення у 12 наукових працях, 5 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях, у тому числі 1 стаття у міжнародній наукометричній базі «Web of Science», 7 публікацій у збірниках тез міжнародних та всеукраїнських конференцій. Вони достатньо ґрунтовно розкривають сутність вирішених наукових завдань. Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук і надають авторові право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Анотація дисертації у повній мірі та за змістом висвітлює основні положення і висновки, що містяться у дисертації, відображає її структуру та логіку викладення матеріалу.

Наукова новизна одержаних результатів

Детальне ознайомлення зі змістом дисертаційного дослідження, науковими публікаціями у фахових наукових виданнях, дозволяє ствердити про досягнення мети дослідження. Основні положення дисертації сформульовані автором самостійно й відображають особистий його внесок у розвиток управлінської економічної науки. Робота характеризується достатнім рівнем наукової новизни, а окремі її положення знайшли в ній своє відображення.

Так, автором запропоновано трактування поняття «індивідуальність національного господарства», яке сукупне для усіх галузей у власній структурі з урахуванням їх особливого значення в такій структурі, їх унікального розвитку та можливостей кооперації з світовим господарством.

Автором удосконалено:

- теоретичне обґрунтування змістовного наповнення концепції «неокласичний синтез» стосовно самофінансування національного господарства у несприятливих економічних умовах, яка враховує методологію щодо державного втручання в стратегію управління економічним розвитком національного господарства чи його окремих галузей;

- наукові положення, що обґрунтовують вплив галузевої структури національного господарства на характер його функціонування та можливості розвитку, зокрема здійснено аналіз узагальненого впливу критеріїв потенціалу, стійкості і особливості на ступінь унікальності цього господарства в розрізі формування стратегії його економічного розвитку;

- підхід до сутнісного наповнення основних складових галузевого механізму щодо управління фармацевтичною галуззю (інструменти, методи та важелі) та їх вплив на функціонування суб'єктів такої галузі;

- методика оцінювання ефективності системи управління ланцюгами постачання у фармацевтичній галузі, яка включає оцінювання та врахування ризиків неефективності функціонування такої системи управління;

- підхід до гармонізації чинного законодавства України із законодавствами країн ЄС щодо впорядкування і регулювання процедур реєстрації лікувальних засобів та реклами у фармацевтичній галузі;

- підхід до реалізації державно-приватного партнерства для імплементації інвестиційних проектів щодо вітчизняної фармацевтичної галузі з урахуванням запропонованої схеми взаємодії суб'єктів фармацевтичної галузі із інвесторами.

Дістали подальшого розвитку:

- класифікація чинників впливу на розвиток фармацевтичної галузі із виокремленням та теоретичним обґрунтуванням сутності нового епідеміологічного чинника, аналітичною оцінкою його впливу на функціонування та розвиток національного господарства країн з метою зменшення негативного економічного впливу на такий розвиток;

- наукові положення, що обґрунтовують стратегічну важливість

функціонування фармацевтичної галузі, що забезпечує національну безпеку та впливає на функціонування інших галузей національного господарства;

- методика застосування статистичного аналізу, яка дозволила встановити кризові періоди функціонування вітчизняного фармацевтичного ринку під час пандемічного поширення захворювань шляхом глибокого аналізу та порівняння його кон'юнктурних показників, що створює основу для економічного розвитку фармацевтичної галузі;

- підхід до застосування маркетингових досліджень кон'юнктури фармацевтичного ринку, яке встановило переорієнтацію вітчизняного споживача лікувальних засобів на такі засоби іноземного виробництва, що спричиняє негативні тенденції спаду вітчизняного фармацевтичного ринку та знижує можливості для національного виробника.

Таким чином, зміст і розкриття пунктів наукової новизни має фундаментальне теоретичне та практичне значення для управлінської економічної науки в цілому, наукових напрямів стратегічного управління галузями.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

В цілому дисертаційне дослідження здійснено на високому науково-теоретичному та методологічному рівні. Проте деякі його положення мають дискусійний характер, що пов'язано з означенням дисертантом власної позиції щодо окремих досліджуваних проблем. Тому варто зробити певні уточнення, зауваження та рекомендації з метою подальшого розвитку наукової дискусії з порушеної проблематики.

1. У параграфі 1.3. при проведенні ретроспективного аналізу розвитку фармацевтичної галузі України визначено високий рівень її потенціалу. Однак, показники, за якими визначався рівень потенціалу не структуровані. Тому необхідно було б здійснити структурування чинників, що формують потенціал фармацевтичної галузі. Це дало б змогу більш повно проаналізувати можливості формування і реалізації стратегій економічного розвитку даної

галузі та фармацевтичного ринку.

2. Викликає неабиякий інтерес реалізований автором аналітичний огляд ринку фармацевтичної продукції в Україні із представленням структури маркетуючих організацій вітчизняного ринку лікувальних засобів (рис. 2.24, с. 116), що забезпечують їх просування, дистрибуцію і збут. Разом з тим, формування стратегії економічного розвитку у розрізі реалізації функціональних маркетингових стратегій потребує аналізу застосовуваних такими суб'єктами фармацевтичного ринку у відповідні періоди маркетингових стратегій, що відображає тенденції динаміки і зміни кон'юнктури ринку. Це дозволило б на більш якійсній основі розробляти стратегію економічного розвитку даної галузі.

3. Здійснений автором комплексний аналіз ринку лікарських засобів та іншої продукції фармацевтичного ринку відображає реалізацію маркетингового дослідження кон'юнктури фармацевтичного ринку із виокремленням номенклатурних груп фармацевтичної продукції на вітчизняному ринку (параграф 2.2 та параграф 2.3). Між тим, у роботі доцільно було б провести аналіз динаміки споживання ще однієї номенклатурної групи – спортивного харчування у вигляді біологічних добавок для забезпечення повноти та об'єктивності експерименту проведення маркетингових досліджень.

4. На схвальну оцінку у рецензованій дисертаційній роботі заслуговує запропонована автором концепція заміщення імпорту на внутрішньому ринку та орієнтація на експорт (с. 139). Однак, на нашу думку, у роботі доцільно було б виокремити ті номенклатурні групи фармацевтичної продукції які, з огляду на рівень інноваційності, унікальності та наукомісткості, є привабливими та заслуговують на увагу для експорту, що може бути відображено у стратегії економічного розвитку фармацевтичної галузі.

Водночас, висловлені зауваження і побажання не применшують загальної високої оцінки рівня виконання дисертаційної роботи, її теоретичної цінності та практичної значущості.

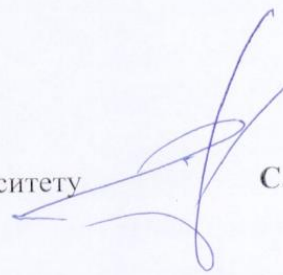
Загальний висновок

Дисертаційна робота на тему «Стратегія управління економічним розвитком фармацевтичної галузі України» є завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено наукову задачу щодо формування та імплементації стратегічних напрямів управління економічним розвитком фармацевтичного ринку України.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота «Стратегія управління економічним розвитком фармацевтичної галузі України» за змістом, структурою, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає спеціальності 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» та вимогам вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567 із змінами та доповненнями, а її автор – Осос Павло Анатолійович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу
Луцького національного технічного університету

С. Я. Войтович

*Степан Стривіжний прех. від ВК
Гамбоде Ю. Б.)*